

جهانی شدن (شهرها) و پیش فرض‌های طراحی شهری برای مواجهه با آن*

دکتر شهرزاد فریادی

استادیار دانشکده محیط زیست، دانشگاه تهران

پیشگفتار:

برای درک پدیده جهانی شدن تعاریف متعددی ارائه شده است که دارای وجوه اشتراک و افتراق بسیاری هستند. مفهوم مشترک در اغلب تعاریف، وابستگی متقابل کلیه کشورها و ملل جهان در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است، به طوری که اقدامات یا تحولات نقطه‌ای از جهان بر نقاطی آنسوی جهان اثر خواهد داشت (Harvey 1989, Robertson 1992, Cox 1996, Kook & Kirk 1997).

اما تفاوت تعاریف به نحوه اثرگذاری یا اثرپذیری کشورهای مختلف در فرآیند جهانی شدن مربوط می‌شود. بسیاری از نظریات مطرح شده در این مورد تأکید دارند که چون ابزارهای اساسی جهانی شدن اغلب در اختیار کشورهای صنعتی پیشرفته قرار دارد، تغییر ساختارهای جهانی برای مناطق، کشورها و شهرهای مختلف با سود و زیان متفاوتی همراه خواهد بود. منظور از این ابزارها صنایع فن برتر^(۱) یا میکروالکترونیک و تجهیزات ارتباطات راه دور^(۲) است (McLuhan 1965:vi-vii, Castells 1995:563, Dubard 1995:4, Fuchen lo & Yue manyeung 1995:19-20, Boyer 1996:6-7).

که از لحاظ اقتصادی باعث به حداکثر رسانیدن صرفه جویی‌های تولید برای کشورهای برخوردار از آن می‌گردد. همچنین رسانه‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطی جهانی بخش دیگری از این ابزارها هستند که بر آن‌ها نیز تسلط فرهنگی کشورهای شمال وسیع‌تر است. لذا نتیجه گرفته می‌شود که کشورها و شهرهای فاقد فناوری‌های جدید، از لحاظ اقتصادی نمی‌توانند در این دور رقابت شرکت کنند و همچنین از لحاظ

چکیده:

توسعه فناوری‌های میکروالکترونیک در دهه‌های اخیر در حال دگرگون ساختن ساختار اقتصادی-سیاسی و اجتماعی-فرهنگی جهان است که تحت عنوان جهانی شدن شناخته می‌شود. نقطه اثر جهانی شدن با تکیه بر ابزارهای اطلاعاتی و نیروهای جهانی اقتصاد، شهر و حاصل آن تبدیل شهرهای بزرگ و تاریخی به شهرهای جهانی با عملکردهای خاص است. اما جهانی شدن به عنوان محصول انقلاب اطلاعاتی همچون انقلاب و تمدن صنعتی با سود و زیان‌های متفاوتی برای دولت-ملت‌های گوناگون، به ویژه کشورهای در حال توسعه همراه است. مهمترین نگرانی در بعد شهرسازی، تحول شهر جهانی تحت نفوذ ارتباطات راه دور، اقتصاد بدون مرز و تنوع فرهنگ‌های حاضر در آن، به شکل فضاهای عام و بی‌هویت جهانی و بدون تعلق به فرهنگ، قلمروهای خاص ملی و سیاسی یا به طور خلاصه به مکان خاص محلی است. این مقاله با توجه به مسئله مذکور، طراحی شهری را به عنوان یکی از ابزارهای مؤثر در حفظ و ارتقاء ویژگی‌های فرهنگی مکان‌های خاص در شهرهای جهانی معرفی می‌نماید.

*- این مقاله بر اساس فصل اول رساله دکتری شهرسازی نگارنده تحت عنوان: تدوین زبان طراحی شهری محلی (ایرانی) در فرآیند جهانی شدن (شهرها) - (با تأکید بر مفهوم هسته‌های شهری)، دانشکده هنرهای زیبا - دانشگاه تهران تهیه و تنظیم شده است.

فرهنگی نیز انتشار فرهنگ غربی در آن‌ها با قدرتی بیش از سایر فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های بومی صورت می‌گیرد (Brecher & Castello 1994 in Herod 1997, Morley 1995: 108, Albrow, et al 1997: 30).

در چنین فرایندی اضمحلال یا تغییر اساسی ارزش‌ها به مفهوم پذیرش بی‌هویتی فرهنگی و از دست دادن هویت ملی و محلی و حذف ارتباطات جهانی به مفهوم چشم‌پوشی از انواع انتخاب‌های مفید برای رشد و رفاه جامعه محلی خواهد بود. لذا هر دو این راه‌حل‌ها افراطی و غیرمنطقی به نظر می‌رسند. بنابراین با فرض جهانی شدن به عنوان جریانی که با استفاده از تکنولوژی و تجهیزات ارتباطات راه دور به فرایندی چندجانبه، فراگیر و اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است، لازم است که پیوند دولت-ملت‌های مختلف به جریان جهانی شدن با اتکاء بر زیرساخت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود صورت گیرد. به شکلی که هم از تسهیلات و منافع ارتباطات جهانی بهره‌گیرند و هم ویژگی‌های بومی و محلی، و به طور کلی هویت محلی خود را حفظ نموده، ارتقاء بخشند. این بیانیه به عنوان یک پیش‌فرض اساسی مورد تأکید تحقیق قرار دارد که به طور خلاصه تحت عنوان محلی ماندن در فرایند جهانی شدن بیان می‌شود. چنین خط‌مشی‌ای می‌تواند هدفی آرمانی برای تمامی حوزه‌های دانشی مرتبط با فرایند جهانی شدن، ارتباطات راه دور و تکنولوژی میکروالکترونیک تلقی گردد. کاملاً مشخص است که تحقق چنین هدفی در حوزه این تحقیق نمی‌گنجد و نیازمند سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان ملی و فرا ملی و به کارگیری توان علمی و حرفه‌ای در حوزه‌های مختلف دانش است. یکی از حوزه‌های مرتبط با این هدف نیز شهر و تخصص طراحی شهری است که در این مقاله سعی می‌شود پیشنهادهایی برای جهت‌گیری آینده طراحی شهری در فرایند جهانی شدن ارائه گردد.

اهمیت شهر و شهرنشینی در فرایند جهانی شدن و تسلط ارتباطات راه دور:

یکی از مباحث اصلی در موضوع جهانی شدن و ارتباطات راه دور، نوع سکونت‌انسان در آینده است که برای آن سه سناریو پیش‌بینی شده است:

- ۱- شهرنشینی عظیم^(۳)
 - ۲- روستائینشی عظیم^(۴)
 - ۳- روستا شهرنشینی^(۵) (افشار، ۱۳۷۶).
- بررسی برخی از مطالعات و شواهد تجربی نشان می‌دهد که

- 3- Massive Urbanization
- 4- Massive Ruralization
- 5- Rurbanization
- 6- Jed Kolk

در بین سه سناریوی مذکور، سناریوی اول یعنی شهرنشینی عظیم احتمال وقوع بیشتری دارد و در آینده بخش بیشتری از جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد. در این زمینه برخلاف پیش‌بینی‌های اولیه در مورد اثرات ارتباطات راه دور به ویژه رشد صنایع پاک و وابسته به فن برتر که احتمال می‌دادند باعث مهاجرت عظیم مردم به دهکده‌های روستایی شود که از طریق ابر بزرگراه‌هایی الکترونیکی به همدیگر وصل شده‌اند، این امر تحقق نیافته است. البته اگرچه تکنولوژی‌های اطلاعاتی انعطاف‌پذیری زیادی را در توزیع مکانی انواع عملکردهای شهری فراهم آورده است لیکن این امر خود منجر به یک سری تمرکزهای جدید شهری شده است. به طور مثال در مورد انگلستان تمرکز مردم، خانه‌ها و مشاغل در مراکز فضا‌های شهری به عنوان پایدارترین شیوه توسعه در قرن ۲۱ معرفی شده است (Rogers, 1999, 22-28). همچنین در کنفرانس شهر- منطقه‌ها (ایالات متحده، ۱۹۹۹) به وضوح به تشدید رشد شهری متأثر از فرایندهای اتحاد جهانی اقتصاد اشاره و ذکر شده است که شهر- منطقه‌ها از جنبه‌های اجتماعی و جغرافیایی جهانی شدن دور نمانده‌اند، بلکه هرچه بیشتر در حال یافتن نقشی مرکزی در زندگی مدرن و فراتر از آن هستند. لذا تأکید شده که در قرن ۲۱ مهاجرت به ویژه به سوی شهر منطقه‌های بزرگتر ادامه خواهد یافت (Scott, et al, 1999: 7). علاوه بر این به نظر می‌رسد که صف آرایی معاصر ارتباطات راه دور، به طور گسترده‌ای شهرها را به عنوان محل تمرکز اصلی استفاده‌کنندگان و اقتصاد حیاتی جهانی حایز اهمیت نموده است (McClelland, 1999). همچنین گره‌ها و ماروین ضمن رد نظریه فنای شهر، آن را محل آشکار شدن تکنولوژی‌های جدید ارتباطی می‌دانند. آن‌ها همچنان از اهمیت شهر در عصر ارتباطات راه دور خبر می‌دهند و معتقدند که: تغییرات شهر ناشی از ارتباطات راه دور را باید متحولانه در نظر گرفت نه انقلابی (Graham & Marvin, 2000: 81). این دیدگاه مفهوم مشترکی با نظریه جد کلکو^(۶) (۱۹۹۸) دارد که می‌گوید: ارتباطات راه دور منجر به مرگ فاصله‌ها شده است نه مرگ شهرها.

به این ترتیب به نظر می‌رسد که شهر در فرایند جهانی شدن همچنان از اهمیت مکانی برخوردار و مرکز تجمع جمعیت و فعالیت‌های متعددی خواهد بود. همچنین حرکات جمعیت در آینده نیز به سوی شهر به ویژه شهر- منطقه‌های بزرگ و مناطق متروپلیتینی گرایش خواهد داشت که این امر باعث می‌شود در دهه‌های آینده جمعیت شهری جهان پیش از جمعیت روستایی آن

باشد.

گزارش جهانی در مورد آینده شهر در قرن ۲۱ نیز در این زمینه از پیش بینی های تداوم رشد شهرنشینی اطلاع می دهد. در این گزارش ذکر شده است که بین سال های ۲۰۰۰ و ۲۰۲۵ جمعیت شهری جهان دو برابر خواهد شد و از ۲/۴ بیلیون (۱۹۹۵) به ۵ بیلیون خواهد رسید. به این ترتیب ساکنین شهری از ۴۷ درصد جمعیت جهان به ۶۱ درصد می رسد. یعنی تقریباً دو سوم جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد (World Commission Urban 21, 2000).

در نظریاتی که از اهمیت شهر در عصر اطلاعات حمایت می کنند استدلال می شود که اصولاً شهر مرکز تقاضا برای جریان اقتصاد و خدمات ارتباطات راه دور است و این تقاضا رابطه متقابل و دوجانبه ای با تأسیسات و تجهیزات زیرساختی مورد نیاز دارد. لذا در جریان تسلط تکنولوژی های ارتباطاتی و اطلاعاتی نقش شهر از طریق شبکه های جهانی ارتباطات راه دور در حال تقویت است (Gillespie, 2000, 232-234). به این ترتیب همان طور که تکنولوژی های جدید اطلاعاتی و ارتباطات راه دور، ابزارهای جهانی شدن تلقی می گردد، شهر نیز به عنوان محل تمرکز این تکنولوژی ها، جایگاهی را برای جریان عملکردهای جهانی فراهم آورده است. در واقع گسترش عملکردهای شهر جهانی منبع اصلی دوباره سازی شهری در شهرهای جهانی تلقی شده است (Alger 1990; Wolf 1982; Knight and Gappert 1989; Kook and Taylor 1995. Friedman and Sassen 1996 In Renni 1991:53-54) لذا به دلیل اهمیت عملکردهای جهانی کستلز (۱۹۹۳) نیز اصولاً شهر اطلاعاتی به مفهوم بیان شهری تمامی مشخصات یک جامعه اطلاعاتی را، در عین حال شهر جهانی می خواند. زیرا عملکردهای هدایتی اقتصاد جهانی را در یک شبکه تصمیم گیری و مراکز تبدیل اطلاعات به جریان می اندازد (Castells, 1993, 565). براین اساس حاصل ارتباطات راه دور و نیروهای اقتصاد جهانی بر شهر، مجموعه ای به صورت شهر- منطقه های جهانی خواهد بود (Scott, 1999).

به این ترتیب پیش بینی می شود که شهر در آینده به دلیل سطح فن آورانه ای که ارایه می دهد، محل تسلط فرآیند جهانی شدن باشد. در واقع نقطه اثر فن آوری های ارتباطی و نیروهای جهانی در شهرها قرار خواهد داشت و حاصل آن تبدیل شهر به شهر جهانی است، شهری که از عملکردهای جهانی برخوردار خواهد بود. بنابراین (با استفاده از نظر کستلز) شهر جهانی را می توان حاصل انقلاب

اطلاعاتی و فن آوری ارتباطات راه دور تلقی کرد، همان طور که شهر صنعتی حاصل انقلاب صنعتی و فن آوری تولید صنعتی بود.

مفهوم شهر جهانی:

لغت شهرهای جهانی اولین بار توسط پاتریک گدس (۱۹۱۵) به عنوان مکان هایی که تجارت جهانی در آنجا انجام می شود به کار برده شد. امروز با آشکارتر شدن آثار جهانی شدن، شهر جهانی به عنوان بارزترین اثر آن، توجهات زیادی را به خود جلب نموده است. در مورد شهر جهانی نیز مثل هر موضوع دیگری انواع تعاریف توسط افراد گوناگونی ارایه شده، معهذاً اغلب این تعاریف از مفاهیم مشترکی برخوردار هستند.

پیتر هال که نزدیک به یک دهه است پدیده جهانی شدن را در ارتباط با شهر بررسی و تحلیل می نماید، شهرهای جهانی را به عنوان برخی شهرهای بزرگ و قدیمی تر جهان معرفی کرده است که نه به دلیل اندازه بلکه به دلیل عملکردشان در شبکه ارتباطات جهانی قرار گرفته اند. به اعتقاد او تجارت جهانی در شهرهای جهانی، به ویژه با تولید خدمات اطلاعاتی تخصصی، مثل خدمات مالی، خدمات رسانه ای، خدمات تحصیلی و بهداشتی، و توریسم شامل توریسم تجاری شکل می گیرد. ولی در عین حال به دنبال ایده مکان های مرکزی، آن ها عملکردهای سطح پایین تر را نیز برای مناطق خیلی محدودتری انجام می دهند، به ویژه در سطح ملی و در واقع برای شهروندان محلی خودشان. (Hall, 2000: 3). توجه به این تعریف نشان می دهد آنچه یک شهر را واجد خصوصیات جهانی شدن می گرداند عملکردهای قادر به ارایه آن هاست و به همین دلیل اصولاً شهر جهانی، شهر عملکردی خوانده می شود. به طور خلاصه شهر جهانی، شهری است که از تجهیزات و تأسیسات الکترونیکی برای جریان ارتباطات راه دور برخوردار و از آن طریق قادر به ارایه و تسهیل عملکردهای جهانی باشد. شهر جهانی هم مرکزی برای ارایه، کنترل و فرماندهی عملکردهای جهانی است که محل استقرار شرکت های فراملی و خدمات و تسهیلات مورد نیازشان مثل هتل ها، رستوران ها، بانک ها، فرودگاه ها و غیره خواهد بود و هم مرکزی برای زندگی اجتماعی- فرهنگی خاص مردم، شامل شهروندان بومی و جهانی.

عملکردهای جهانی شامل انواع فعالیت های حکومتی، تجاری، مالی و اداری، توزیع و حمل و نقل، صنعت، پژوهش و توسعه؛ (R & D) عملکردهای خدماتی (خدمات خاص کامپیوتری برای سایر عملکردها)، عملکردهای آموزشی و تحقیقاتی و عملکردهای

زیرساخت‌های ضروری ارتباطات راه دور تجهیز می‌شوند و در واکنش به اقتصاد جهانی و برای تصاحب فرصت‌های جدید چرخش اقتصاد داخلی به اقتصاد جهانی روی می‌آورند، شهر جهانی تنها به عنوان مراکز جریان اقتصاد جهانی عملکرد می‌یابد نه مرکز کنترل و فرماندهی، مثل سئول و تایپه. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد کشورهایی که از دانش فن برتر برخوردارند نقش رهبری و کشورهایی که فاقد آن هستند نقش فرمانبرداری را در اقتصاد جهانی ایفا می‌کنند. زیرا به طور طبیعی کشورهای فاقد فن برتر در حوزه رقابت‌های صنعتی سطح سوم (وابسته به این دانش) یعنی صنایع حساس میکروالکترونیک قرار نمی‌گیرند. از سوی دیگر نیاز فراوان به این دانش و صنایع آن، برای رشد صنعتی و افزایش تولید و کارایی صنایع سطح دوم، کشورهای فاقد دانش فنی را همواره با بازارهای انحصارطلب کشورهای دارای دانش

رسانه‌ای می‌شود (Takahashi, Jun Jiro, 1995). با استفاده از دسته‌بندی تفاوت این عملکردها در شهر جهانی در مقایسه با عملکردهای مشابه در سایر شهرها، سرعت جریان و سادگی وقوعشان با استفاده از تکنولوژی‌های جدید اطلاعاتی و در قالب شبکه‌های مجازی و دیجیتالی است. این همان خصلتی است که کستلز آن را فشرده‌گی زمان و فضا می‌نامد (Scott & et al, 1999). البته مسلماً نوع عملکرد شهرهای جهانی در کشورهای پیشرفته صنعتی با کشورهای توسعه‌یافته متفاوت خواهد بود. در حالت اول، شهر جهانی که خود از دانش فن برتر برخوردار و قبل از جهانی شدن در شرایط تعادل اقتصادی مطلوب قرار داشته است، به مرکز هدایت و کنترل اقتصاد جهانی و مدیریت اقتصادهای منطقه‌ای تبدیل می‌شود، مثل توکیو در ژاپن. اما در حالت دوم، در کشورهایی که فن برتر را از کشورهای پیشرفته کسب می‌نمایند، به

مأخذ:

Allen John, Massey Doreen and Pryke Micheal. 1999. *Unsettling Cities*. open University. Routledge.

۲۸
صفحه
شماره سی و هشتم

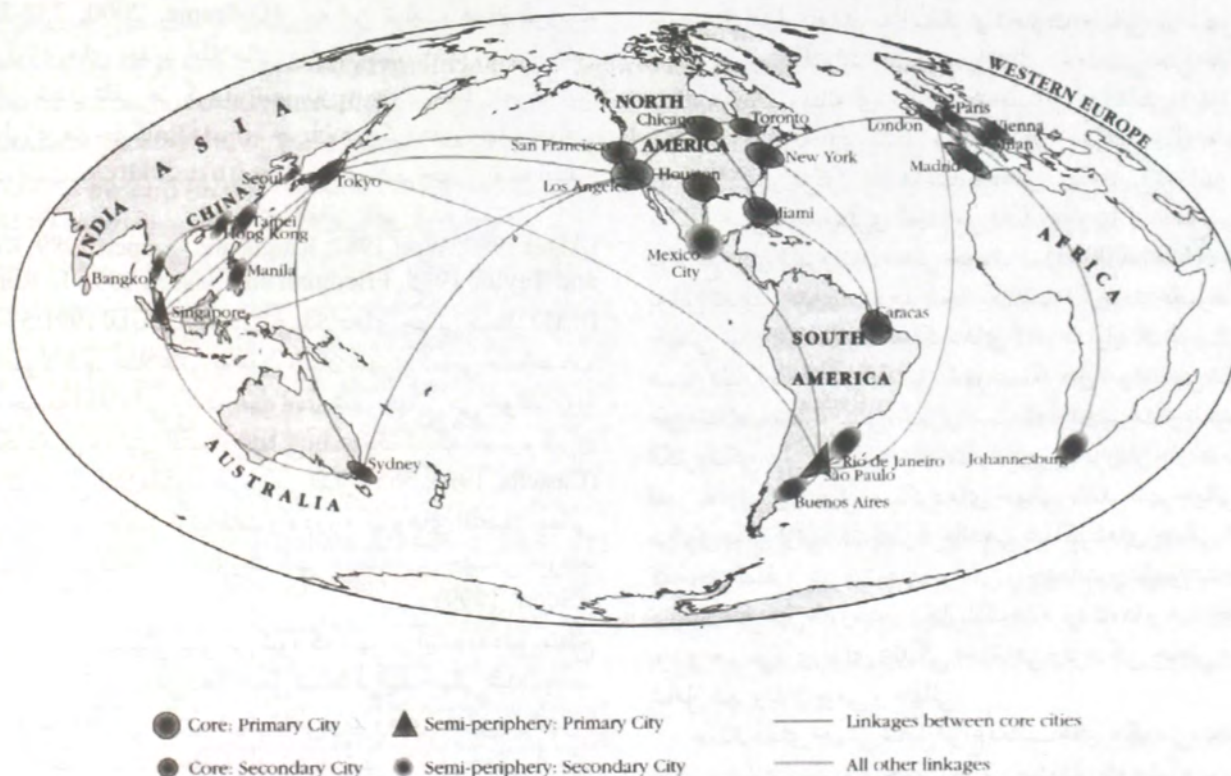
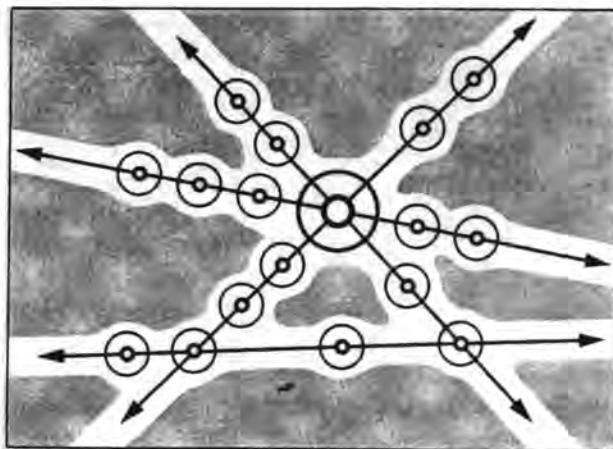

FIGURE 5.3 *The ranked hierarchy of world cities (from Friedmann, 1986)*

3-24. The polycentric net or regional city

ساختار فضایی شهر جهانی و شهر آینده نیز بر مفهوم و منطق مشخصی اتفاق نظر دارند: مفهوم تمرکز غیر متمرکز^(۸) به شکل شهر چند مرکزی یا چند هسته‌ای^(۹). به عبارت دیگر دو گرایش هم‌زمان تمرکزگرایی و تمرکززدایی پدیده‌ای در حال وقوع در شهرهای جهانی، و در اثر ارتباطات راه دور تلقی می‌گردد. در تعریفی جامع، منظور از تمرکزگرایی در این نظریات، تمرکز عملکردهای جهانی در شهر اصلی منطقه متروپلیتن و به ویژه در مرکز اقتصادی آن (CBD)، و منظور از تمرکززدایی انتقال بخشی از فعالیت‌های شهری به هسته‌ها و مراکز شهری دیگر است.

(Moss and Carey 1995 in Wheeler 2000:8, Manuel Castells 2000, in Wheeler 2000: 19, Moss and Townsend in Wheeler, 2000:33, Graham & Marvin 2000 in Wheeler 2000:77, Graham & Marvin 2000, in Wheeler:89-90, Scott, et al 1999: 1-5, Gillespie & Richardson 2000 in Wheeler 2000:243, Rogers 1999: 46 - 47, Frey, 1999:26,69. Fishman 1987 in Legates et al 2000, 1995: 78-84)

این دسته از فعالیت‌های شهری نه تنها شامل عملکردهای جدید مثل صنایع مربوط به فن برتر و یا پارک‌های تجاری و اداری می‌گردد، شامل عملکردهای روزمره و عادی زندگی نیز که هریک در هسته‌های شهری مربوط به خود متمرکز هستند، می‌شود. یعنی شهر - منطقه جهانی در مجموع شامل مرکز اصلی شهر و فعالیت‌های جهانی متمرکز در آن و هسته‌های شهری مسکونی یا هسته‌های صنعتی و اداری گسترده در منطقه می‌گردد. لازم به ذکر است که منظور از گستردگی هسته‌های شهری در سطح منطقه شهری الزاماً به مفهوم پراکندگی آن‌ها نیست و بسته به شرایط

فنی و روبرو می‌سازد. علاوه بر این براساس روندی که ویلر و سایرین از توسعه تجهیزات ارتباطات راه دور آرایه می‌کنند، پیش‌بینی این که در آینده‌ای نزدیک تمامی شهرهای بزرگ جهان از جمله تهران نیز به گروه شهرهای عملکردی جهانی پیوندند دور از ذهن نخواهد بود. (Wheeler, et al, 2000: 6).

بنابراین صرف نظر از سطح عملکردهای جهانی آینده در شهرهایی مثل تهران و در کشورهای توسعه‌یافته و صرف نظر از نقشی که در اقتصاد جهانی به عنوان فرمانده، هدایت‌کننده و یا فقط به عنوان مراکز جریان عملکردها ایفا خواهند کرد، پدیده جهانی شدن شهرها برای آن‌ها نیز به طور جدی محتمل به نظر می‌رسد. مسلم است که نحوه پیوند ایران و تهران به جرگه جهانی شدن نیازمند مطالعات و سیاست‌گذاری‌های هوشمندانه در ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. اما در هر حال با جدی فرض نمودن احتمال جهانی شدن حتی در مورد شهری مثل تهران، لازم است تأثیرات این پدیده بر شهر بررسی شود و با پیش‌بینی نحوه کلی تحول شهر جهانی (در هر حوزه تخصصی) تدابیر لازم اتخاذ گردد.

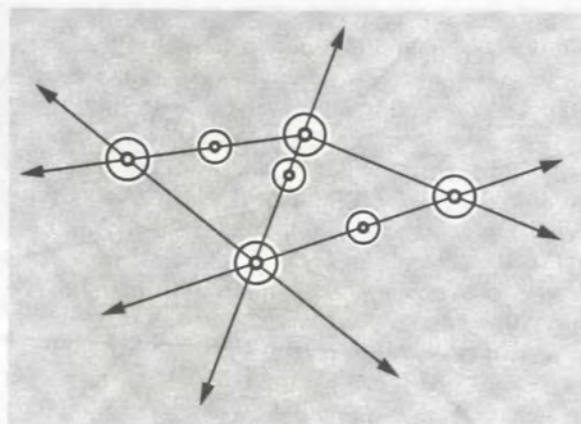
پیش‌بینی ساختار فضایی شهر جهانی در عصر ارتباطات راه دور:

رواج تکنولوژی‌های اطلاعاتی ارتباط متقابل بین افراد، شرکت‌ها، سیستم‌های فنی و محیط‌های خارجی را افزایش داده و امکان ترکیب‌های جدیدی از مردم، تجهیزات و مکان‌های شهری را فراهم می‌آورد. در نتیجه این ترکیب‌ها تحولات چشم‌گیری در سازمان فعالیت‌ها در شهرها، شهرهای جهانی و مناطق کلانشهری بزرگ در حال وقوع می‌باشد. با توجه به این که این تحولات در واقع از ارتباطات راه دور به عنوان عنصر شاخص شهر جهانی در عصر اطلاعات ناشی می‌شود سوالی مطرح می‌گردد: آیا همان‌گونه که محصول نهایی عصر صنعتی با عناصر جدیدی مثل اتومبیل، راه آهن، صنایع وابسته به کربن و تولید کالا به شکل شهر صنعتی با شکل نمادین متروپلیتن‌ها شناخته شد (sandercock 1998:109)، شکل شهر متحول از ارتباطات راه دور به وسیله عناصر جدید اینترنت، ماهواره‌ها، تجهیزات ارتباط از راه دور، و غیره نیز از شکل و یا منطق خاصی که شاخص عصر اطلاعات یا فراصنعتی باشد تبعیت می‌کند؟

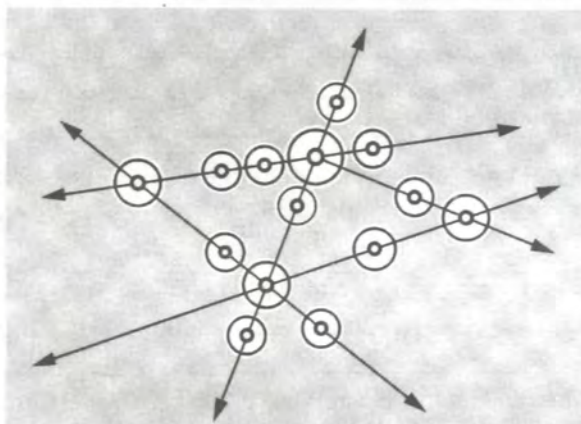
مطالعه ادبیات مربوط به این موضوع نشان می‌دهد که تقریباً تمامی نظریاتی که فرضیه فزاینده شهر را مردود می‌شمارند، در مورد

مأخذ:

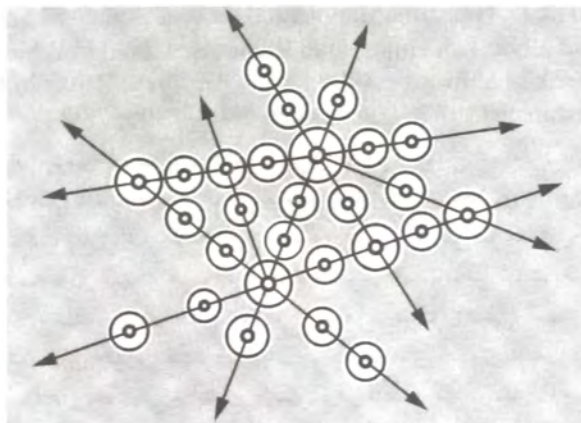
Frey Hildebrand. 1999.
Designing The City, Towards
a more Sustainable Urban Form.
E & FN SPON.

(a)

(b)

(c)

3-31. Different degrees of compactness of the regional city

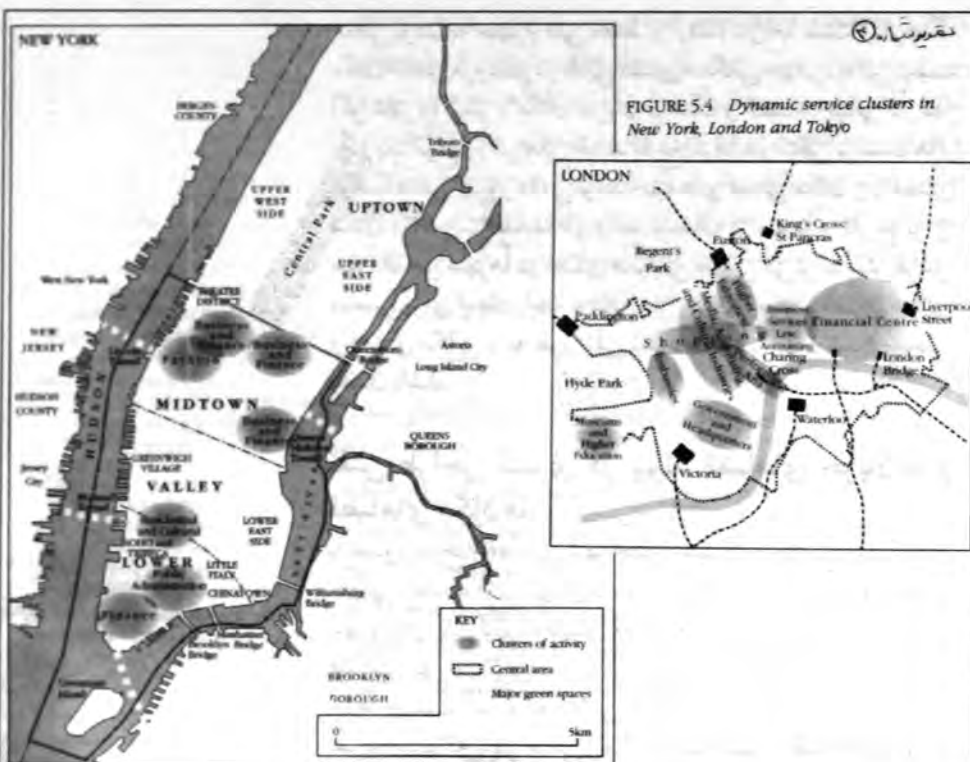
7- Functional Organicism

محیطی و جمعیتی منطقه می توانند نزدیک به هم یا پراکنده باشند. علاوه بر نظریات بررسی شده، مطالعه تطبیقی سه نمونه از شهرهای جهانی توکیو، سنول و تایپه واقع در حوزه کشورهای آسیای جنوب شرقی و منطقه اقتصادی مشترک آسیای آرام نیز حاکی از تحول شهر- منطقه های مادر به صورت ساختار متمرکز غیر تمرکزگرا است. هر سه شهر مورد مطالعه به عنوان شهرهای جهانی شناخته شده و عملکردهای جهانی را پذیرا شده اند. با این تفاوت که توکیو به عنوان یکی از مهمترین مراکز کنترل و فرماندهی اقتصاد جهان و منطقه آسیای آرام عملکرد دارد. در حالیکه سنول و بویژه تایپه تنها از مراکز "جریان" اقتصاد جهانی به شمار می آیند (فریادی، ۱۳۷۷).

بنابراین به طور خلاصه، شهر جهانی، شهری چند مرکزی یا چند هسته ای است که از یک هسته مرکزی اصلی که محل جریان عملکردهای جهانی از طریق ارتباطات راه دور است و تعدادی هسته های شهری که عمدتاً محل سکونت و جریان زندگی عادی است، تشکیل می گردد. این ساختار از نظر مفهوم، متمرکز غیر تمرکزگرا نامیده می شود که می تواند به شکل شهر منطقه های گسترده، شامل هسته های شهری یا روستایی و یا به شکل شهرهای متراکم شامل مجموعه محلات و نواحی تقریباً مستقل و متمرکز شهری مصداق یابد.

ماهیت فضاها ی شهری در شهر جهانی:

ماهیت و معنی فضا یکی از ریشه ای ترین مباحث نظری در فرایند تحول جهانی است. مانوئل کستلر برای تحلیل تحول فضا در عصر اطلاعات، به دو شکل متفاوت آن اشاره می کند: یکی فضای جریان ها و دیگری فضای مکان ها. او توضیح می دهد که اغلب فعالیت های مسلط جهانی در فضای جریان ها ساخته می شود، در حالی که اغلب ارتباطات متقابل و تجارب اجتماعی همچنان در مکان ها سازمان می یابد. به اعتقاد کستلر فضای جریان ها از منطق فن آوری جدید تبعیت می کند و فضای مکان ها از منطق خاص جامعه، با چنین تحلیلی او به درستی تأکید می کند که "موجودیت ریشه های جوامع در عصر اطلاعات پایان نمی یابد" (Castells, 2000: 20-21). فضای جریان ها، همان فضای جهانی است، فضایی الکترونیکی و بدون تمرکز که مرزها و محدوده های آن نفوذپذیر هستند (Morely, 1995: 115). در فضای الکترونیکی انواع اطلاعات، سرمایه، خدمات، شغل و رسانه ها مآورای فضای جغرافیایی در حال حرکت است.

ماخذ:
Allen John, Massey Doreen
and Pryke Micheal. 1999.
Unsettling Cities. open
Unirersity. Routledge.

رحالی که فضای مکان‌ها، مکان‌های ثابتی هستند که زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در آن‌ها جاری است (Graham & Marvin, 1996: 574). فضای الکترونیک یا فضای مجازی و غیرمادی در حوزه کامپیوترها و شبکه‌های اینترنتی واقع شده است که انسان و پدیده‌های عینی در آن حضور فیزیکی نداشته و تمامی ارتباطات درون آن به صورت مجازی از طریق ارتباطات راه دور برقرار می‌گردد. اما فضای مکان‌ها یک فضای واقعی و وابسته به مکان است که مردم در آن حضور دارند، زندگی می‌کنند و دارای ارتباطات مستقیم و رودرو هستند. اما در همین زمینه یک بررسی تطبیقی در مورد تأثیر جهانی شدن بر فضاهای عمومی دو شهر جهانی برلین و نیویورک نشان می‌دهد که حضور شرکت‌های فراملی و عملکردهای اقتصادی جهانی در مراکز اصلی شهرهای مذکور، به تدریج باعث سوق یافتن بسیاری از عملکردهای عمومی مثل تجارت، امور مالی و بیمه، خدمات کامپیوتر و مانند آن به درون ساختمان‌های بزرگ و پیچیده تجاری-اداری شده است. لذا عملاً روند توسعه‌های شهری نیز بر توسعه چنین ساختمان‌هایی که در واقع فضاهای نیمه عمومی، هستند نه عمومی گرایش یافته است. از سوی دیگر با توجه به این که فضاها و ساختمان‌های نیمه عمومی مورد بحث برای عملکردها و مشتریان خاصی طراحی می‌شوند، متعاقباً خاصیت گشودگی و دعوت‌کنندگی آن‌ها به سوی عامه مردم ضعیف است. چنین وضعی با استفاده از فن‌آوری‌های جدید کنترلی و امنیتی هوشمند تشدید می‌شود (Smith & Binder, 1999 : 3-19).

وجود چنین مسائلی توجه به مکان‌های واقعی حضور عامه مردم در شهر جهانی و ارتباط آن‌ها را با فضاهای جریان‌ها ضروری می‌سازد. اولین نکته‌ای که در ارتباط این دو فضا باید در نظر داشت، (به ویژه با توجه به نظریات کستلز)، تأکید بر تداوم فضای مکان‌ها یا به عبارتی شهر و فضاهای واقعی در عین حضور همه‌جانبه فضای جریان‌ها در شهر جهانی است. در واقع شهر جهانی آمیزه‌ای است که در آن جنبه‌های ثابت و ملموس زندگی عادی شهری به طور مداوم با جنبه‌های الکترونیک و غیرملموس آن ارتباط متقابل برقرار می‌کند (Graham & Marvin, 1996: 574). به این ترتیب برقراری ارتباط بین فضای جهانی و مکان محلی اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد اما این رابطه نیز باید از منطق صحیحی برخوردار شود. در یک جمع‌بندی کلی با توجه به پیش‌فرض‌های قبلی به نظر می‌رسد برای پیوند منطقی فضای جریان‌ها - جهانی و فضای مکان‌ها - محلی، باید بر محلی ماندن مکان‌ها تأکید نمود؛

محلی بودن به مفهوم کلی حفظ و ارتقاء تاریخ، سنت و فرهنگ مکان خاص مورد نظر در مقابل فضای همگانی جهانی. به این ترتیب اگر شهر را بستر و مکان جریان فرهنگ و اقتصاد جهانی در نظر بگیریم، انواع روش های جدید تاریخ گرایانه و متکی بر سنت ها و فرهنگ ملی کشورها می تواند جنبه های محلی مکان و یا فضای مکان را تقویت نماید. در واقع استفاده از سنت و تاریخ برای سازماندهی شهرها در فضای همگانی جهانی می تواند پیش فرض مناسبی برای ایجاد رابطه منطقی بین جهان و مکان، فضای جهانی و فضای مکانی و به طور کلی شیوه مناسب جهان شدن- محلی ماندن باشد.

نقش طراحی شهری در پیوند فضاهای جریان ها و فضاهای مکان ها:

با تصور ساختار فضایی شهر جهانی متشکل از فضای عملکردی جهانی و هسته های شهری با عملکردهای غالب روزمره و عادی شهر وندی، باید دید که فضای جریان ها و فضای مکان ها با ساختار فضایی شهر جهانی چه ارتباطی می یابد و ارتباط طراحی شهری با آن ها چیست؟ در واقع تلاش اصلی در این قسمت توضیح این نظریه است که شهر اصلی و مرکزی، در شهر- منطقه های جهانی از لحاظ مفهوم و معنی با مفهوم فضای جریان ها و فضای همگانی و حس جهانی سازگاری دارد و هسته های شهری تشکیل دهنده آن با مفهوم فضای مکان ها و حس محلی بودن سازگار است. یعنی هسته های شهری، مکان ها و محیط های واقعی ای هستند که مفاهیم، ارزش ها و فرهنگ بومی در آن جریان دارد- اگر چه با ابزارهای الکترونیک تجهیز شده است- و شهر مرکزی اصلی و به ویژه مرکز تجاری- اداری اصلی آن، فضای جهانی و همگانی است که تحت نفوذ فرهنگ های جهانی قرار گرفته و اغلب عملکردهای آن بیشتر در فضای مجازی جریان می یابد تا در فضای اجتماعی واقعی.

لازم به یادآوری است اگرچه شهر جهانی با عملکردهایی استاندارد شده و جهانی شناخته می شود ولی حضور جامعه محلی، مستلزم ارایه عملکردهایی در سطح سلسله مراتبی پایین تراز عملکردهای جهانی نیز می باشد. این سطح، همان مقیاس هسته های شهری است که گفته شد به دنبال روند تمرکزگرایی غیرمتمرکز، محل تمرکز عملکردهای روزمره و عادی شهر وندی قرار می گیرد. در واقع به نظر می رسد هسته های شهری با تسلط

عملکردهای روزمره در آن از حالت همگانی و جهانی شده عملکردها و شکل ها در شهر مرکزی شهر- منطقه جهانی دور می مانند. یعنی هسته های شهری مکان هایی هستند که افراد ساکن در آن اگر چه از لحاظ شغلی ممکن است به عملکردهای جهانی وابسته باشند و اگر چه احتمالاً بخشی از عملکردهای روزانه خود را توسط ابزارهای الکترونیک جدید و تجهیزات ارتباط راه دور انجام می دهند، ولی بیشتر خصلت مکان های واقعی و یا فضاهای مکان ها را دارند تا خصلت بی هویت و عام فضاهای جریان ها و فضاهای مجازی. این هسته های شهری هم می تواند مکانی واقع در زادگاه شهر وند و یا محلی مجازی در شهری بیگانه در هر منطقه دیگری از جهان باشند.

بنابراین به نظر می رسد که فضای جهانی مرکزی واقع در شهر یا شهر- منطقه جهانی از یک فضای مجازی و غیر واقعی که حاصل ارتباطات راه دور و فضایی همگانی و عام است تشکیل می شود که به دلیل عملکردهای استاندارد و جهانی شده ای که در آن جریان دارد، بیش از هر بخش دیگری از شهر، تحت نفوذ فرهنگ همگانی جهانی قرار می گیرد. لذا این فضا همان طور که در توضیح فضای جریان ها گفته شد، فضایی بدون محل و بدون جهت، بدون هویت و بدون شهروندان ثابت است مثل شهر ژنریک یا شهر عام رم کولهاس (۱۳۷۶). اما در مقابل چنین فضایی، هسته های شهری نیز به عنوان فضای مکان ها قابل شناسایی هستند. در این فضاها، جنبه های ثابت و ملموس زندگی شهری جریان دارد و بخش عمده ای از افراد ساکن در آن دارای مشترکات فرهنگی و بومی هستند، اگر چه به طور متداوم با جنبه های الکترونیک و غیر ملموس عملکردها نیز ارتباط متقابل دارند. این فضاها در واقع محیط های اجتماعی واقعی و دارای سازمان اجتماعی مشخص هستند که با جریان زندگی روزمره اتصال دارند (Albrow, et.al, 1997 31). باید توجه داشت اگر چه تجهیزات ارتباطات راه دور، عملکردهای جهانی، حضور شهروندان جهانی، محیط اجتماعی واقعی و فیزیکی این فضاها را متحول می سازد، ولی قادر به حذف و اضمحلال سازمان اجتماعی آن نیست. در مجموع هسته های شهری، بخش هایی از شهر- منطقه های جهانی هستند که علاوه بر حضور ارتباطات راه دور در آن، دارای ساختار اجتماعی خاص خود بوده، سطح عملکردی غالب بر آن، عملکردهای روزمره است. با این خصوصیات هسته های شهری معادل مفهوم محیط اجتماعی در مفاهیم جامعه شناسی قرار می گیرد، به عنوان محیط هایی

اقتعایی که تفکر جهانی فکر کنید- محلی عمل کنید در آن‌ها
قابل تحقق است. از هسته‌های شهری یا محیط‌های اجتماعی
مفاهیمی که توضیح داده شد در برخی منابع تحت عنوان
محیط‌های اجتماعی بسط داده شده^(۱۰) نیز نام برده شده است
(Dürschtn idt, 2000: 18-19).

به این ترتیب هسته‌های شهری سطح و مقیاس مناسبی برای
فعالیت طراحی شهری متناسب با فرهنگ زمینه یا محلی به نظر
می‌رسند. زیرا سطح دیگر شهر یا شهر منطقه‌های جهانی که همان
فضای مرکزی جهانی باشد، به دلیل تمرکز شدید عملکردهای
جهانی در آن، به طور اجتناب‌ناپذیری بیشتر به سوی شکل‌های
همگانی و عمومی شهر جهانی به شیوه تمرکزگرای تجدیدگرا پیش
می‌رود. چنین فضاهایی پیش از آن‌که از فرهنگ زمینه و بومی متأثر
گردند از نظام بازار جهانی، قیمت زمین و عملکردهای جهانی
تبعیت می‌نمایند. همچنین در این فرایند، رواج معماری فراتجدد
در شهرهای بزرگ جهان، آن‌ها را خیلی بیشتر به هم شبیه می‌سازد.
علاوه بر این افزایش اتصالات بین شهرها در نقاط مختلف به اعمال
سیاست‌های مشابهی در مدیریت شهرهای مختلف منجر شده
است (11: Rennie Short & Hyunkim 1999). در چنین
شرایطی، فعالیت‌های ساماندهی شهری بیشتر، در حوزه
برنامه‌ریزی زیرساخت‌ها از یک سو و برنامه‌ریزی‌های کلان
تمرکززدایی از سوی دیگر قرار می‌گیرد تا طراحی شهری. به عکس
هسته‌های شهری به عنوان فضاهای مکان‌ها، در واقع سطوح
خردتر ساختار فضایی شهر جهانی را تشکیل می‌دهند، و ارتباط
بیشتری با جامعه بومی، شرایط فرهنگی و عملکردهای واقعی
روزمره دارند. به همین جهت آن‌ها از قابلیت بیشتری برای
ساماندهی بر اساس نیازها و ارزش‌های محلی برخوردارند. به این
ترتیب به نظر می‌رسد چنین مقیاسی، بیشتر در حوزه طراحی
شهری قرار می‌گیرد تا سایر سطوح ساماندهی و برنامه‌ریزی. البته
مسلماً ساماندهی فضای مرکزی و اصلی شهر جهانی نیز می‌تواند
در حوزه فعالیت طراحی شهری قرار بگیرد و هدف، نفی این رابطه
نیست بلکه تأکید بر مفهوم هسته‌های شهری و اهمیت آن در حفظ
و ارتقاء هویت و فرهنگی ملی و محلی در پیوند با آثار ارتباطات
راه دور و جهانی شدن شهرهاست. از جمع‌بندی مباحث فوق دو
نتیجه اصلی استخراج می‌گردد:

اولاً هسته‌های شهری به عنوان اجزاء تشکیل دهنده ساختار
فضایی شهر یا شهر منطقه‌های جهانی از لحاظ مفهوم، می‌تواند
مشابه و هم‌سنگ فضای مکان‌ها در نظر گرفته شوند. همچنین

گرایش به حفظ و ارتقاء خصوصیات بومی و محلی در هسته‌های
شهری، به عنوان بخشی از جریان محلی ماندن در کنار فرایند جهانی
شدن ظاهر شده و در حال گسترش است. ثانیاً هسته‌های شهری
به عنوان واحدهای کوچک شهری که در ضمن بر سازمان اجتماعی
خاصی استوار هستند، بیش از کل شهر- یا شهر منطقه جهانی- که
مجموعه ناهمگونی متشکل از ارزش‌های اجتماعی مختلف
هستند- از قابلیت ساماندهی در جهت اهداف و گرایش جهانی
فکر کنید- محلی عمل کنید برخوردارند.

نتیجه‌گیری:

تعیین مؤلفه‌های اساسی طراحی شهری آینده در فرایند جهانی شدن
شهرها؛

مجموعه بحث‌های مطرح شده در قسمت‌های قبل دو هدف
اصلی را دنبال می‌نمود: ابتدا معرفی پدیده جهانی شدن به ویژه
جهانی شدن شهرها و دوم ارایه پیش فرض‌هایی برای نحوه مواجهه
با آن به ویژه در حوزه فعالیت طراحی شهری. قبل از جمع‌بندی
و ارایه نتایج مورد نظر لازم به تأکید است که جهانی شدن و جهانی
شدن شهرها پدیده‌ای در حال وقوع است که تأثیرات قطعی آن نه
تنها بر شهر که بر اقتصاد جهانی نیز هنوز روشن نگردیده
است. علاوه بر این با توجه به مخالفت‌های گسترده‌ای که در نقاط
مختلف جهان با شیوه‌های تحمیلی این فرایند در زمینه‌های
گوناگون ابراز می‌شود تحولات متعددی را در روند رشد این پدیده
باید انتظار داشت. این در حالی است که اغلب کشور های توسعه
یافته از جمله ایران و شهرهای آن‌ها هنوز به طور جدی در جریان
این فرایند قرار نگرفته‌اند. براین اساس آنچه در این مقاله مورد بحث
قرار گرفت همه در قالب احتمالات و پیش فرض‌هایی نسبت به
آینده مطرح گردید. به همین ترتیب نتایجی نیز که در این قسمت
ارایه می‌گردد به هیچ وجه راه حل‌هایی قطعی و تردیدناپذیر برای
طراحی شهری محسوب نمی‌شود بلکه چشم‌اندازهایی احتمالی
را برای هدایت طراحی شهری آینده مطرح می‌نماید. به طور مسلم
پی‌گیری مداوم فرایند جهانی شدن اقتصاد و تأثیرات آن بر شهرها
در تحقیقات آینده می‌تواند به اصلاح و تدقیق پیش فرض‌های
مطرح شده در این مقاله کمک نماید و از این طریق طراحی شهری
آینده روند آگاهانه‌تری را در پیش داشته باشد. به این ترتیب برای
جمع‌بندی مجموعه مباحث مطرح شده، پیش فرض‌های مورد
اشاره مقاله در قالب یک سری مؤلفه‌ها یا خصوصیات هادی
طراحی شهری در آینده ارایه می‌گردد:

- اگر پیوند کشورهای توسعه یافته از جمله ایران به فرایند جهانی شدن و جرگه مشارکت های جهانی امری اجتناب ناپذیر باشد، اگر حفظ و ارتقاء ارزش ها، اعتقادات و سنت های اساسی و استوار ملت ها در فرایند جهانی شدن به عنوان یک هدف آرمانی مورد تأکید باشد،

- اگر پیوند کشورهای مختلف، به ویژه کشورهای توسعه یافته به جریان جهانی شدن با اصل حفظ، اصلاح و ارتقاء شیوه های ملی - محلی همراه باشد یعنی اتخاذ سیاست 'جهانی شدن از پایین'،

- اگر ابزار اصلی جهانی شدن، ارتباطات راه دور در حوزه فن آوری های میکروالکترونیک باشد،

- اگر رشد شهر و شهرنشینی همچنان در فرایند جهانی شدن و تسلط ارتباطات راه دور، تداوم داشته و حرکات جمعیتی آینده به سوی شهر - منطقه های بزرگ و مناطق متروپلیتینی گرایش داشته باشد،

- اگر نقطه اثر فناوری های ارتباطی و نیروهای جهانی، شهر و حاصل آن ایجاد شهر یا شهر - منطقه های جهانی باشد،

- اگر جهانی شدن شهرها به طور جدی محتمل باشد حتی برای کشورهای توسعه یافته مثل ایران،

- اگر ساختار فضایی شهر - منطقه های جهانی از منطق تمرکز غیر متمرکز تبعیت کند،

- اگر ساختار فضایی شهر در منطق تمرکز غیر متمرکز از مراکز عملکردی جهانی و هسته های شهری که محل تمرکز عملکردهای روزمره و ارتباطات اجتماعی واقعی هستند تشکیل شود،

- اگر ساختار فضایی شهر جهانی شامل دو فضای همگانی - جهانی و فضای مکانی - محلی باشد،

- اگر ارتباط بین فضای جهانی و فضای محلی الزاماً یک رابطه دوطرفه باشد که برای منطقی بودن آن باید برنامه ریزی نمود،

- اگر استفاده نوآورانه از تاریخ، شیوه مناسبی برای ارتقاء خصوصیات مکان در رابطه با جهان باشد،

- اگر هسته های شهری از لحاظ مفهوم مترادف با فضاهای مکان، و مراکز اصلی عملکردی جهانی مترادف با فضای جهانی باشد،

- اگر مراکز عملکردی جهانی با اضمحلال عملکردها و فضاهای عمومی مواجه باشند و این نقیصه ای در ارتباطات اجتماعی محسوب گردد که برای رفع آن باید فضاهای عمومی شهری را تقویت نمود،

- اگر مراکز اصلی عملکردی جهانی در حال پیش رفتن به سوی شکل های همگانی و عمومی شهر جهانی به ویژه شیوه های تمرکز گرای تجددگرا و شکل های مشابه فراتجددگرا باشد،

- اگر هسته های شهری به عنوان اجزاء خرد ساختار شهر جهانی قابلیت بیشتری برای حفظ و ارتقاء ویژگی های تاریخی، اجتماعی و سنتی محل داشته باشند، در این صورت:

طراحی شهری، به ویژه از طریق تمرکز بر خلق و سازماندهی مقیاس های خرد شهری مثل شهرهای کوچک، هسته ها و محلات شهری - که محل جریان و تحول الگوهای زندگی، عملکردهای روزمره و سازمان اجتماعی هستند - می تواند به حفظ ویژگی های ملی و محلی در پیوند با شرایط عام جهانی کمک کند. در واقع طراحی شهری در مقیاس هسته های شهری عامل مهمی در پیوند شرایط بی مکان و جهانی شهر با شرایط کاملاً محلی و وابسته به مکان محسوب می گردد. به عبارت دیگر طراحی شهری در مقیاس هسته های شهری در فرایند جهانی شدن (شهرها) می تواند گامی در جهت جهانی - محلی شدن برای هر کشور خاص از جمله ایران محسوب گردد.

منابع و مآخذ:

- ۱- افشار، ایرج: سمینار کلاسی در دوره دکترای شهرسازی دانشگاه تهران، ۱۳۷۵
- ۲- فریادی، شهرزاد: مقایسه ویژگی های شهرهای جهانی و اولویت های برنامه ریزی در آن ها، نمونه های توکیو، سنول و تایپه. تحقیق کلاسی، درس برنامه ریزی تطبیقی، دوره دکترای شهرسازی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶
- ۳- کولهاس، رم: شهری شناسه، ترجمه مجید محمدی. فصلنامه مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری، آبادی، ۱۳۷۶
- 4- Albrow, Martin, Eade, J. Dürschmidt, J. and Washbourne, N.: "The Impact of Globalization on Sociological Concepts: Community, Culture And Milieu." In Eade, John. Living the Global City, Globalization as Local Process. Routledge, 1997 (Ed)
- 5- Boyer, M. Christine.: "Cyber Cities". Princeton, Architectural Press, 1996
- 6- Castells Manuel. "European Cities, the Informational Society and the Global Economy" in LeGates Richard T. and Frederic Stout (eds) Routledge, 2000 (1996)
- 7- Castells, Manuel: "Information Technology, Cities and Development, the Urban Age". Vol Three, No Feb, 1995

- Cities in Pacific Asia", United Nations, University press, 1995
- 25- Lord Rogers of Riverside: "Towards an Urban Renaissance", London, E & F n spon, 1999
 - 26- McLuhan, Marshal: "Undrestanding Media: The Extensions of Man", Mc graw Hill Book, 1965
 - 27- McClelland, Stephen: "Telecommunications International". Feb 99. The Road to cyberville. Department of Translation Studies, University of Tampere, 1999
 - 28- Mitchel, Willian J: "City of Bits : Space, Place and the Infobahn", Cambridge, The M I T Press, 1995
 - 29- Morley, David and Kevin Robins: 1995. "Spaces of Indentity. Global, Electronic Landscape and Cultural Boundaries". London and Newyork, Routledge, 1995
 - 30- Moss, Mitchell. And Anthony, M. Townsend: "How Telecommunications Systems Are Transforming Urban Space". In Wheeler, etal (eds), Routledge, 2000
 - 31- Rennie Short, John and Yeong-Hyun Kim: Globalization and the City, "Newyork, Longman, 1995
 - 32- Sandercock, Leonie: "Towards Cosmopolis, "Chichester, Johnwiley & Sons, 1998
 - 33- Scheler, M: "Formalism in Ethics and Non- Formal Values: A New Attempt Toward the Foundation of an Ethical Personalism, "Evanston, Northwestern University Press, 1973
 - 34- Smith Grey & Binder Katrin: The Changing Public Space of Globalizing Cities: Comparing the Effects of Globalization on Spaces in Berlin and New york. file : //A:\ global. Htm, 1999
 - 35- Scott, Allen etal: "Conference Theme Paper in Global City- Regions Conference", Losangles Ucla School of Public Policy and Social Research, 1999
 - 36- South, Colin: "Information and the City: Circa 2025", In the Urban Age feb, 1999
 - 37- Takahashi, JunJiro and Sugiura, Noviyuki: "The Japannese Urban System and the Growing Centrality of Tokyo in the Global Economy". In: Lo, F. and Yeung, y (Eds), Emerging World Cities in Pacific Asia. United Nations, University press, 1995
 - 38- Wheeler, James O.yuko Aoyama, and Barney warf , Editors: "Cities in the Telecommunication Age. The Fracturing of Geographies". New york and London, Routledge, 2000
 - 39- World Commission Urban 21. "World Report on the Urban Future 21". Berlin, Federal Republic of Germany, 2000
 - 8- Castells, Manuel.: "The Rise of the Network Society The Information Age : Economy, Society and Culture' Vol. I, Cambridge, MA; Oxford, UK : Blackwell, 1999
 - 9- Castells.Manuel. "Grassrooting the Space of Flows in Wheeler, etal (eds), Cities in the Telecommunication Age the Fracturing of Geographies, Routledge, 2000
 - 10- Cook, Paul and Colin Kirk Patrick: "Globalization Regionalization and Third world Development". In Regional Studies Volume 31 Number 1, Feb, 1997
 - 11- Dubard, Trip: "Cities and the Information Revolution". The Urban Age, Vol. 3, No Feb, 1999
 - 12- Durrschmidt Jorg-: "Every Day Lives in the Global City". The de Linking of Locale and Milieu, Routledge, 2000
 - 13- Fishman Robert: "Beyond Suburbia : The Rise of the Technourb". In: Le Gates, Richard T. and Fredric Stout Ed. 2000 (1996) The City Reader, 1987 Routledge.
 - 14- Frey, Hildebrand. "Designing the City, Towards a More Sustainable Urban Form". E & Fnspon, 1999
 - 15- Graham, Stephen and Simon Marvin.: "Telecommunications and the City: Electronic Spaces, Urban Places". London, Routledge, 1996
 - 16- Gillespie, Andrew and Ronald Richardson: "Teleworking and the City: Myths of Work Place Transcendence and Travel Reduction". In Wheeler etal (eds). Cities in the Telecommunication Age, Routledge, 2000
 - 17- Graham, Stephen and Simon Marvin: "Urban Planning and the Technological Future of Cities". In Wheeler etal (eds). Cities in the Telecommunication Age, Routledge, 2000
 - 18- Hall, Peter: "The world Cities", London, Weinfeld and Nicolson, 1966
 - 19- ———. "The World Cities 3 rd Edition". Newyork, Martin press, 1984
 - 20- ———. "Toward a General Urban Theory". In: Brothie, J. Batty, M. Blakely , E. Hall, P. Newyork, P.(ed). Cities in Competition: Productive and Sustainable Cities for the 21st century, Melbourne, Long Man, Australia, 1995
 - 21- ———. "Megacities , World Cities and Global Cities". In Mega Cities Lectures, www. megacities. n1/ lecture-hall, html, 2000
 - 22- Hall, Peter and Colin ,Ward: "Sociable Cities", the Legacy of Ebenezer Howard, John Wiley & Sons, 1998
 - 23- Herod, Andrew. Tuathail Gear?d ? . and S. M. Roberts: "Unruly world? Globalization, Governance", and Geography. Routledge, 1998
 - 24- Lo, Fuchen and Yeung Yue, Man: "Emerging World